Ч. 213 (14.110). Львів, понеділок 12. серпня 1935. Рік LVI.

Оплачено ryczałtem.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. Конто почт. щадн. 504.060. 143.322. Адреса для телеграм: „Діло“, Львів. Головний Редактор приймає від 11—12 год. перед полуднем. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ: Місячно 5·00 зол. Чвертьрічно 15·00. Піврічно 30·00. Річно 60·00. ЗА ГРАНИЦЕЮ: в Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Чехословаччині 30 ч. к. — в усіх прочих краях по 7·50 зол.

Телеф. Редакції: 29-41. Друкарні: 29-26. В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ. ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

2.500 італійських вояків в Еритреї.

ХОРІ Й ДЕЗЕРТИРИ.

ЛЬОНДОН, ПАТ Райтерова агенція повідомляє, що з італійських кораблів, які перепливають Суеський канал по дорозі до Сх. Африки, чути гріомкі оклики вояків. Райтерів кореспондент обраховує, що в Еритреї висіло вже около 250.000 італійських вояків. Відіслали назад до Італії 1.500 вояків, хорих на малярію. На кораблі „Джузеппе Маціні“ викрили 18 дезертирів. У Порт Саіді й Суеці купці й підприємці роблять великі інтереси, зате населення жаліється, що кошти удержання зросли. Закупили тут багато вел. вантажних авт і до них вербують шоферів і механіків за 5-літніми контрактами на службу в Еритреї з платнею 25 ф. стерлінгів місячно. Хоч у в Єгипті заборонено вступати на службу в іт. кольоніях, багато єгипетських безробітних перекрадається через кордон і зголошується в італ. вербункових пунктах.

МОБІЛІЗАЦІЯ ТУЗЕМЦІВ.

РИМ, ПАТ. Почалася частинна мобілізація тузмних військ у Тріполісі. Кораблями „Челіо“, „Полезіні“, „Ля Гуна“ відплили до Еритреї сильні відділи спагісів і аскаріїв.

МУСОЛІНІ НА МАНЕВРАХ.

ОПЕЦІЯ, ПАТ. Приїхав тут автом Мусоліні, щоб приглядатися ост. фазі маневрів першої ескадри.

ЗАКОРДОННІ ЖУРНАЛІСТИ В АБІСИНІЇ.

АДІС АБЕБА. Абісинський уряд постановив вислати закордонним журналістам легітимації, які запевнять їм свободу рухів у місті й околиці та дають право робити фотографічні знимки. Крім того, колиб вибухла війна, уряд заінсталює недалеко фронту радіостацію для вжитку журналістів.

АБІСИНСЬКИЙ ЦІСАР ПРИКАЗАВ МОЛИТИСЯ.

АДІС АБЕБА, 11. 8. ПАТ. Абісинський цісар приказав, щоб сьогоднішній день присвячено молитвам і щоб увесь нарід у цих молитвах злучився з молитвами, які абісинські комітети в Зл. Державах поручили відправити для справи мира та незалежности Абісинії.

СКРІПЛЕННЯ АНГЛ. ЗАЛОГИ В АФРИЦІ.

ЛЬОНДОН, П.А.Т. „Сандей Діспеч“ повідомляє, що британські залоги на кордоні Судану й Абісинії скріплять на пять батальйонів піхоти, які відійдуть до Єгипту в вересні. Збільшення залоги має запевнити невтральність англьо-єгипетського Судану на випадок збройного конфлікту між Італією та Абісинією.

ПОРТУҐАЛІЯ НЕ ПРОДАСТЬ КОЛЬОНІЇ.

ПАРИЖ, П.А.Т. Портуґальське посольство в Парижі в комунікаті стверджує, що португальські кольонії не будуть ніколи предметом дипльоматичних або фінансових трансакцій.

Комунікат спричинила вістка часопису „Еко де Парі“, який звідомляв, нібито португальську кольонію Анґолю мають відступити Італії, коли вирічеться війни з Абісинією.

ПЯТИЙ АРБІТР.

ПАРИЖ, ПАТ. Недільний „Матен“ приносить вістку, що бувш. амбасадор Зл. Держав у Берліні Джемс Джерард приїхав несподівано з Антібів до Риму, щоб конферувати з Мусоліні. Часопис твердить, що не є виключене, що Джерард міг би бути пятим арбітром в арбітражній італійсько-абісинській комісії, замісць грецького міністра Політіса, однаке цю вістку часопис помістив під знаком запиту.

СПРАВУ АБІСИНІЇ ЛІҐА РОЗГЛЯНЕ 4. ВЕРЕСНЯ.

ЖЕНЕВА, ПАТ. Ген. секретаріят Ліґи оголосив провізоричний денний порядок сесії Ради Ліґи Націй. Найважніша точка порядку це італійсько-абісинський конфлікт, який мають полагодити 4. вересня.

Рада Ліґи на найближчу сесію мусітиме вибрати нового члена постійного міжнародного трибуналу в Гаазі на місце помершого Адація.

ТРИ НОВІ НУНЦІЇ.

ПАРИЖ. ПАТ. Аґ. Аваса повідомляє з Чітадель Ватікано: Держ. секретар кардинал Пачеллі висвятив трьох нових нунціїв — Карля Серено в Болівії, Антонія Арата в Естонії й Латвії та Саверія Рітера в Чехословаччині. Одночасна консекрація трьох нунціїв це доволі рідка подія, тим більше, що консекрував держ. секретар.

ДАЛІ ВИСМІВАЮТЬ МІКАДА.

ВАШИНГТОН, 11. 8. ПАТ. Японський шарж д' афер Йошізава звернув учора увагу держ. департаменту на песу, яку грають в одному з театрів у Сетл, де цісар Гірогіто представлений як гротескова постать, яка тягне в візку цісаря Абісинії Гейле Селясія. Йошізава зазначив, що це вже друга образа Японії в одному тижні; перша це була карикатура цісаря Японії в журналі „Веніти Фейр“.

ЗАБОРОНИЛИ ВИСВІТЛЮВАТИ ЗАВОРУШЕННЯ.

ПАРИЖ, П.А.Т. М-ство внутрішніх справ заборонило висвітлювати фільму, що зображує заворушення в Тульоні та Бресті.

КАРА НА ФАШИСТІВСЬКУ ОРҐАНІЗАЦІЮ.

МАДРИД, П.А.Т. Ґубернатор Севілі наложив на фашистівську організацію кару 5.000 пезет за замах на комуністів. Тому ця орґанізація п. н. „Еспанська фалянга“ постановила розвязатися. Комітет, що складається з 10 членів, арештували й на кожного з них наложили по 1.000 пезетів кари.

КАТАСТРОФИ.

ҐРАЄВО, П.А.Т. Автобус, що курсує на шляху Ломжа—Ґраєво між місцевістю Стависька та Щучин біля села Ставяня віхав на місток у хвилині, як шофер хотів виминути лошака та вдарив об баріеру. Автобус впав із висоти 4 м. у рів. Кондуктор згинув на місці. З вісьмох ранених було 2 тяжко, а 5 лекше ранених.

ПАРИЖ, П.А.Т. Аґ. Аваса повідомляє з Брюселі: В парку забав і розривок на міжнародній виставі вибухла пожежа, що знищила 15 кіосків.

МОНТРЕАЛЬ, П.А.Т. На залізничому переїзді поїзд наїхав на авто. Згинуло 6 осіб.

МАНІЛЯ, П.А.Т. Наслідком несподіваного осунення терену згинули 63 мешканці міста Бальонган.

ТОКІО, П.А.Т. Дощі, що навістили середущу Японію, спричинили величезну повінь. Згинуло 20 осіб, а 40 було ранених. 12 тисяч домів у районі Кіото і 60 тисяч в районі Осаки є під водою.

ШАНҐАЙ, П.А.Т. Повідомляють із Сінану, що перервання греблі Жовтої Ріки грозить повінію пятьом округам у зах. частині провінції Шантун.

ПАРИЖ, П.А.Т. У Тосу ле Нобль приключилася катастрофа літака. Згинули три особи.

ВОЛЬДОРФ, 11. 8. ПАТ. Минулої ночі на зал. переїзді біля стації Ільґен—Вольдорф (Баденія) сколілася автомобілева катастрофа. Авто зударилося з поспішним поїздом, що їхав із Ільґен до Карльсруге. Поїзд розбив авто, всі 4 подорожні згинули.

МІЛЯНО, ПАТ. Підчас прогульки на Монте-роза впали в проваля та згинули: один священик і два еспанські семинаристи.

САРАНЧА.

ҐАЙФА, ПАТ. Великі хмари саранчі навістили долину Ако, обсіли поля та понищили засіви. Саранча впала теж на місто Ако. Департамент хліборобства палестинського уряду вислав до Ако спец. комісію для боротьби із саранчею.

Комуністи-ідеалісти добровільно розвалили комуну на Україні.

Ню Йорк, 25-го липня 1935.

Так пише американський комуніст Фред Біл, що був засуджений в Америці на 20 літ вязниці за вбивство начальника поліції в Ґастоні. В часі відпустки він утік до Совітів, опісля втік із Совітів додому і йому грозить досмертна вязниця в Америці. Є це його 13-та стаття в нюйорськім щоденнику „Івнінґ Джернел“ про відносини в Радянщині. Ось її зміст:

Весною 1933. р. уряд Сталіна вижидав кожної хвилини могутнього зриву селян. Колективна система розліталась, а диктатура побоювалася, що фабричні робітники залишаться без ніяких харчів. Тоді видано розказ до кожного промислового заводу в СССР, щоб робітникам призначити дещо часу на те, щоб вони управляли свої городи і так придбали собі харчі. У харківськім тракторнім заводі рішили, щоб 500 чужинецьких робітників, там занятих, створили свою окрему колективу. Величезна більшість членів чужинної кольонії — це були комуністи. Отже тут була нагода перевести справжній комунізм під комуністичним урядом.

Ми — пише Біл — позвочали загальним зібранням і вибрали комітети, що мали занятися організацією городничої колективи. З початку всі заняті комуністи були інтернаціоналістами, хоч походили з Америки, Німеччини, Чехословаччини. Але скоро виявилося, що ті три національности не могли працювати разом. Німці хотіли всюди бути вчителями, а чехи хотіли бути самі для себе. Отже ми поділились на три групи.

Нам дали до використання яких 125 акрів землі зараз позаду наших мешкальних домів. Призначено доглядачів, що рахували час кожному чужинцеві. Отже кожний мав дістати заплату за вислід праці відповідно до своїх годин. Нам удалося дістати трактор з нашого власного тракторного заводу. Він переїхав наше поле кілька разів, покашляв... і завмер! Його ніколи не воскресили, а потім відкинули як невжиток. Тоді ми взялися за лопати та мотики і почали самі працювати. Деколи ми сперлися на наші лопати і споглядали на великий будинок харківського тракторного заводу. Сказано, що з нього виходило денно по 50—75, ба навіть і по 100 тракторів на „соціялістичні“ господарства. Деколи приходило нам на думку, як то по цілому світі друкують фотографії цього заводу як незбитий доказ успіху пятилітки. Тоді ми сміялися — але гірко.

Та незабаром чужинні колективісти почали слабнути й знеохочуватися. Росіяни не могли дати нам доволі насіння. Тоді деякі групи полягали безчинно при роботі. Інші зовсім не хотіли працювати в колективах і вказували на те, що то товариші рахували собі час, але не давали праці.

Отже почали домагатися відокремленого, кулачного, господарства! Управа згодилася на поділ колективи на окремі грядки, тільки й тільки на кожну родину. Городи почали оживати з хвилиною, як до одного американця прибула велика пачка насіння.

Увесь сезон майже кожний чужинний комуніст живо цікавився своїм приватним городцем. Приходили рижні жнива і видавали богаті плоди. Серед терору, голодової смерти, що царила довкруги нас, городниче підприємство було єдиною ясною точкою нашого життя.

Ось так комуністи-ідеалісти, як це стверджує Фред Біл, добровільно розвалили комуну на Україні.

При зміні адреси просимо подавати й стару адресу.

Зміна адреси 1 зол. Можна присилати почтовими марками.

Королівський мавзолей під Варною.

(Репортаж з національного болгарського свята).

Варна, 4. серпня 1935.

Сьогодні тут велике національне свято: відкривають мавзолей у честь польсько-мадярського короля з лінії Ягайлонів, Володислава Варненьчика. Впав він у бортьбі з турками 10. листопада 1444. р., обороняючи болгарську справу і християнську віру. Тіло його погребане під Варною, хоч голову його завезли турки як военний трофей, до Брусси.

Від кількох днів Варна (чудове літнище над берегами Чорного Моря) аж сяє від трьохколірних національних прапорів. Зїхались делегації і гості з багатьох країн, особливо з тих, що історично звязані з великим колись збройним вударом християнського світу з турецькою навалою.

Ранком, — хоч несамовита спека і морський беріг манить до купелі — беремо приступом місце в автобусі й їдемо 4 кільометри на захід від Варни, на місце колишнього бою. Швидко залишаються за нами біденькі домики передмістя і вже тільки винниці, кукурудзяні поля і стерні стеляться довкола. Ліворуч, ген на обрії, вилискує широке плесо води, праворуч підпирають горизонт гори, що йдуть ланцюгом кудись далеко. Маса народу йде пішки, або їде возами, що їх тягнуть коні, а ще більше ослики, нераз майже завбільшки великої собаки.

Ми вже на місці. Сотні авт, тисячі возів, коней, ослів, стоять довкола, дальше хвилюе людська юрба, а ще дальше рівненькими рядами стоять лави війська. Нам вдається, як гостям із закордону, дістатись зовсім близько перед фронт мавзолею. З обох сторін стоять делегації, перед нами в рядах вищі офіцири з болгарського війська і з маринарки стоять струнко, слухаючи слів полк. Панева, що саме говорить до мікрофону. Після нього дають ще голос п. Тошеву і на ньому кінчаться промови. Цареві Борисові вручають ключі від мавзолею, орхестра грає болгарський гимн, відтак цар вручае ключ репрезентатові війська і знову звуки гимну. Приходять на чергу найважніші делегації, які входять з вінками до середини мавзолею: польська (орхестра грає польський гимн) і мадярська (гимн мадярський). За ними йдуть інші

Незабаром порядкують усіх — іде цар з дружиною. Та впорядчикам не йде їх робота. Хочемо всі зовсім ізблизька бачити найвищого достойника Болгарії. Фотографи-аматори бігають з апаратами, шукаючи підхожого місця. Між ними і моя особа, якій з трудом вдається „зловити" царя на 3 кроки, хоч і цей простір не вільний від посторонніх людей (тому не певен, чи з того що вийде...).

Починається дефіляда. Чути голосну команду і швидко зближається чоло походу. Офіцири в кремових блюзах з золотими гузиками, в російського крою „фуражках" з червоною обвідкою, вилискують лякером чобіт, відтак біленькі блюзи офіцирів маринарки, дальше військо і військо. Льняні сірі сорочки поверх штанів кавової або чорної барви рівненькими рядами проходять біля нас, підносячи у стрункому марші дуже високо свої короткі чоботи. Йдуть відділи маринарки, турки в чорних баранкових шапках із зеленим верхом (між ними інваліди з рр. 77/78), болгарські спортові дружини, залізничники, соколи у смушкових шапках з червоним дном (теж саме дівчата)

Назагал дефіляда не тяглась довго, так, як і промов була мала кількість (добрий примір для балакучих народів). Перебігаємо площу перед мавзолеєм, аби дістатись на його верх, поки сторожа допустить тисячі народу. Нараховуємо на верх 50 сходів. Верхня тераса форми кола має в промірі 12 кроків. Краєм біжить ланцюг від одного до другого камінного стовпика. Посередині високий стовп (у прорізі форми хреста), а на ньому металевий хрест. З тераси прегарна панорама ген-ген далеко. Оглядаємо її з німим подивом. Бачимо теж як цар в окруженні достойників і делегацій (між іншим видно мундури польських офіцирів) іде на гріб везира Мустафи, що міститься на яких 300 кроків від мавзолею. Це висока могила. На верх ведуть камінні сходи (40 ступнів) і там стоїть памятник з турецькими написами. Цар вертається і йде до вихідньої брами з парку заложеного довкола мавзолею. По дорозі голосні овації. В мент зявляється відділ війська і творить ланцюг тоді, коли заїзджають блискучі авта. Трубачі трублять, відтак починає грати орхестра. Військо на „струнко" кричить „ура" й авта швидко відїзджають.

Сходимо на долину. На даху головного фронтону, де сходи розходяться на право і ліво, вирисоване на камені розміщення військ при зударі під Варною. З боків докладне пояснення („леґенда"). Відписую і всміхаюсь, коли відчитую імена епископів, що проводили військами на правому крилі (Домінік, Розгон, Рафаель, кардинал Цезаріні)... Тоді це було можливе.

За той час частина людської маси відпливає. Сирени авт, крики юрби і звуки орхестри ріжуть немилосердно вуха. Лиш військо відходить рівними рядами і в цьому людському хаосі мимоволі зростає пошана до мілітаризму.

Сходимо зовсім надолину і пробуємо дістатись до підземелля мавзолею, на якому вилискує золотом надпис Vladislao Varnensi. Над ним вирізьблені герби: болгарський (серед.), польський (право) і мадярський (ліво). Юрба тут немилосердна. Ліктями промощує собі вона дорогу. Та нема ради, поліція аж у половині коридору. Доводиться нераз сперечатись із сусідами за надто велику їх імпульсивність. Якась болгарська подружа пара, чуючи мій словянський „воляпік", та бачучи в моїх руках фот. апарат і папір з поміченнями, догадується, що це якийсь закордонний кореспондент і алекшує дорогу при помочі поліції. Минаю вже вільно коридор і приходжу в кімнатку, де повно вінців і квітів. У стіжок з лаврового листя встромлено 9 прапорців. Шарфи вінків, їх коліри і надруки, вказують від кого це поклін тіням героя з 1444 р. Словянських багато, (м. і. від польського народу, від „Болг.-поль. тва", тощо), на жаль нема від українського народу, хоч могли за те подбати українські організації нпр. у самій Болгарії.

Ліворуч коридорчик, відтак 7 камінних і 11 деревляних сходів до льоху. А там тільки лежить великий відломок камінного склепіння і напис, що це з тракійської могили зперед 2.600 літ (найдений він на тому самому місці). Вертаються усі розчаровані. — між ними й автор цього репортажу. При вході юрба бється дальше за вхід. Змучені йдемо ще на курган Мустафи, відтак сідаємо на автобус і вертаємось до Варни.

У ресторані „Морського Казина", де примістив нас „Орбіс" для прохарчування і звідки насолоджуємось казковим видом на безмежне плесо такого близького нам моря (там десь на півночі межують з ним дорогі всім нам українські землі) зустрічаємо жандармські стійки. Показується, що тут відбудеться бенкет з участю (кажуть) короля Бориса та його дружини. Веранда

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ.

Автом через незнане місто.

Щораз більше маємо подорожників — щораз лекше перемагати простір і час, щораз більше причин, щоб тужити за невідомими обріями. Туга за новими закутинами та просторами однаково спільна сильним, сміливим мандрівникам-відкривникам, що й невраcтенікам, вічно невдоволеним з місця свого побуту.

Не люблю подорожувати по чужині, коли не можна зупинятись довше в цікавих містах. Чарівні краєвиди хутко томлять мене; занадто живо нагадують інші, вже бачені, хочби тільки в кіні і книжках. Зате радо осів би я на рік у Мадриді, Гонолюлю, Сінґапурі або Буенос-Айрес, вивчивши заздалегідь місцеву мову. Дерева посаджені в якомусь місті, що цікавить мене своєю старовиною і сучасністю, промовляють до мене своєрідною закраскою; — великий, прегарний ліс, без людей ріжниться від іншого тільки назвами рослин і звірів

Засидівсь я на самотнім селі. Одного дня прокинувся від пропозиції: „Їду автом до міста... хочете — сідайте". Місто з історичною давниною, кажуть цікаве. Їду і думаю про те, як списують свої подорожні враження деякі сучасні туристи: — те, на що впаде око ловлять, наче на плівку. Знати звичаї мешканців, їх історію, суспільний лад це часто розчаровує, відбирає свіжість вражінням. Дізнавшся непричком кажучи, чим ці люди годуються або які платять податки і згадаєш ту вязницю, з якої втік... ні, краще вже приплющити очі і шукати барвистих цяток! Так мандрівник утікає від своєї прози у чужу поезію.

Сходжу з авта і прямую до руїн старого замку, що панує над містом. Заки почав іти — зупинився перед памятником, із недавньої війни. Нема такого другого в Европі! Теперішні володарі вписали на ньому, що тут спочивають жертви „здичавілих і збаламучених" ворогів — тих найближчих сусідів, що надалі живуть на цій землі поруч із ними і щодня читають цей епітет.

Ворота до замку — колишньої твердині. Довкола парк; при самих воротах величезний напис: „Чужим вхід суворо заборонений". А люди виходять звідти. Питаю, вказуючи на заборону. „Е, це тільки так собі; можна..."

Мури замку і деякі вали ще тримаються. У двох чи трьох вікнах урядує навіть одна орґанізація. А під склепінням і в деяких відкритих льохах — бруд, сміття, — довкола хопта, румовища. Гарний парк, занедбаний; нема в ньому аматорів настроєвих проходів, — мабуть збуденів усім; липень — молодь на вакаціях.

Як чудово можнаб тут мешкати в якомусь відбудованому крилі старих мурів! Навіть не видко звідси містечка внизу. Коли підійдеш до самих валів, що боронили колись наступу ворогів — не треба думати, тільки дивитись. Довкола ліси, в місті скрізь зелень. Поруч церковних веж і бляшаних високих дахів сільські хатини. Та найбільше брудних, ледве склеєних з дощок і глини жидівських дімків. Сидять один на одному, якби не було вже клаптика вільної землі. А тут куди не глянь — такі простори, що ввесь Ню Йорк перенести можна.

Нема довкола дімків деревини ні садовини на знак, що дерева потрібні для повітря і для межі, щоб сусід не зазирав у вікно. Видко гноївки замісць квітників. Під мурами самого замку ліпянки та повітки з таким барахлом на дворі, що не знаєш кому співчувати: замкові, мешканцям цих хижин, управі міста чи довкільній природі.

Серединою міста — річка. Купають у ній коні, перуть білля, навіть діти їздять човном по цьому каналі. Далебі візія Амстердаму, якби не якийсь жебрак, що стягнув черевики і мочить ноги, чорні як та вода, що має їх обмити.

У повнім липневім сонці бляха, ґонти, дахівки, солома — вибліскують так само як запорошена дорога з камінням, калюжами та возами. Маляреві рука затремтілаб з радощів, а ревізорові, що мав би завести тут порядок на приїзд якогось достойного гостя у відновленому замку — серце тріслоб з пересердя. За останньої війни лютували тут з усіх боків бої, — дві ворожі армії наступали на себе безмежними фронтами, але містечка шрапнелі не спалили так, щоб залишились з нього чепурні сільські хатини і місце на нові дімки з садками. Місто опоганює тут природу, природа не всилі прикрасити міста і люди певно не відчувають, де живуть: на селі чи в місті.

Так само виглядають деякі мальовничі оселі на Далекім Сході, де природа зустрілась з культурою, але не дала себе перемогти. Не дала, бо мешканці не запозичили з культури правил гігієни і вимог естетики. Сонце, зелень або якийсь потічок відтягає вашу увагу від бруду і думок про те, як ви почувалиб себе, якби мусіли провести тут якусь частину життя. Ось чому так легко мандрівникові захоплюватись чужими містами та краєвидами: — навіть калабані серед міста подобають на барвисту пляму з імпресіоністичного образу!

Коли читаєш подорожні враження таких перелетних птахів — враження з міст, де знаєш кожну закутину і всі звички тамошніх мешканців — кажеш собі, що таки найлекше дивитись на світ оттак, наче на кінові знимки. Бо місця і людей, які знаєш добре, можна описувати тільки досвідом і кожна рефлексія про них коштує за багато. Жаль їх на часописні фейлетони. А казок про чужі міста не читає ніхто... Чи не краще їх оглядати на власні очі?

Про це все думав я підчас останньої моєї подорожі до... Збаража. Враження не менше романтичне, як із тих далеких міст, де по двох тижнях побуту бачимо ріжницю між поезією в очах мандрівника і прозою в очах постійного мешканця.

—o—

…ловна достойників болгарських і закордонних. Орхестра моряків не грає ніяких гимнів. Репертуар її буденний. Наш обід нічим не ріжниться від вчорашнього.

Під вечір явились недалеко морського берега чотири пароплави. Коли стемніло́сь, загорілись вони гірляндами електричних лямпок і чотири лискучі шляхи на воді звязали їх зі сушею. В парку біля „Морського Касина“ заграли водограї, освітлені ріжнобарвним світлом і пальми довкола стали ще чарівніші. А на вулицях гомонів нарід, чекаючи на свого популярного царя, що вертатись мав у столицю.

В. Несторович.

Українське село вимирає.

Зріст смертности на українських землях у Польщі.

Тепер оголосили статистичні дані про природний приріст населення за І. квартал ц. р. Подробиці тієї статистики виказують **величезний зріст смертности в Польщі.**

Коли в І. кварталі 1934 р. на 1000 мешканців було 15 випадків смерти, то вже в І. кварталі 1935 р. це число зросло на 17.7, значить: смертність зросла на 18 відсотків. В І. кварталі 1935 р. померло 23 тисячі осіб більше, як у тім самім кварталі минулого року. Це тим більше страхітливе, що вже в 1934 р. смертність у порівненні з попереднім (1933) роком помітно зросла.

На 1.000 мешканців випадало в Польщі смертей: 1933 р. — 14.2, 1934 І. кв. — 15.0, II. кв. — 13.8, III. кв. — 14.4, IV. кв. — 16,6, 1935 І. кв. — 17.7 випадків смерти. Числом 17.7 Польща бє прикрий рекорд найбільшої смертности між народами західної і середущої Европи; в цілій Европі більшу смертність має тільки Румунія з 18.7 смертними випадками на кожних 1.000 мешканців.

На 1.000 осіб населення вмирає тепер у Польщі 17.7, в Англії 12.3, в Німеччині 11.2, в Норвегії 10.2, в Голяндії 8.8. Значить: у Польщі вмирає вдвоє більше людей, як у Голяндії.

Смертність населення зросла в усіх ґрупах воєвідств, та найбільше у східних і південних воєвідствах. На спеціяльну увагу заслуговує **смертність південних воєвідств**, що в першім кварталі 1935 р. зросла до 19.7 на 1.000. Це найбільше число смертности в Европі, за яким дуже далеко лишається навіть Румунія (18.7), Портуґалія (17.6). Еспанія (16.4) та Болгарія 15.4.

Коли в Англії, Німеччині, Швайцарії, Норвегії й інших державах смертність з року на рік меншає, то Польща наближується радше до рівня, який ті держави виказували на початку XIX. ст. Про це яскраво свідчить зріст числа смертей немовлят. Ось у І. кварталі 1934 р. випадало на 100 уродин 12.8 смертей немовлят (у південних воєвідствах аж 17.2 смертей немовлят!). Це цифри, про які вже перед 50 роками на заході Европи забули.

В 1934 р. пересічна смертність у Польщі була 14.4 на тисячу. Найнижчу смертність стверджено у шлеськім воєвідстві (11.6), у столиці Варшаві 11.8, в люблинськім воєвідстві 12.2, в познанськім 13.1. Найвищу смертність виказують: **станиславівське воєвідство (18.4), поліське (16.5), львівське (16.2),** новгородське (15.8) і краківське (15.2), значить: східні і південні дільниці держави.

Таке високе і зростаюче число смертних випадків на наших землях є дуже небезпечним явищем, тому треба йому енерґійно протиділати та ввести в життя потрібні реформи. Головно треба звернути увагу на вимирання сільського населення. Бо ясно, що висока смертність проявляється здебільша на селі. В містах люди живуть у кращих матеріяльних, здоровіших і гігієнічніших умовинах. Ясно теж, що зростаюча смертність південних і східних воєвідств нерозривно звязана зі зростаючою нуждою сільського населення тих дільниць.

Високу смертність сільського населення спричинюють головно такі три чинники: 1) систематичне недоїдання населення, 2) фатальний мешканевий стан, 3) невідповідні санітарні умовини та брак лікарської опіки.

Постійний зріст смертности найвищий саме у тих дільницях, де живуть українці і білорусини. Як ми вже давніше про це писали, **найбільша смертність є, на жаль, між греко-католиками.** Тим-то для нас це незвичайно загрозливе явище. Зростаюча нужда українського сільського населення і просто неможливі мешканеві та санітарні умовини села спричинили величезне збільшення числа смертей серед нашого народу в Галичині. Смертність можна представити цифрами, та стану здоровля міліонів дітей і сільської молоді статистика не обхоплює. Лікарські звіти говорять, що трохи **не половина тієї молоді хвора на чахотку.** Отже треба сподіватися, що в слідуючих роках смертність іще зросте

Справа ця дуже важна. Тільки глибоко продумана акція може запобігти катастрофальним наслідкам, що випливають з вимирання нашого народу.

Орґанізація хліборобства

в Чехословаччині

Щойно недавно опублікована великанська праця д-ра інж. Едуарда Райха „Основи орґанізації хліборобства в Чехословаччині“*) має на увазі устійнити головні точки програми економічного піднесення хліборобства Чехословаччини в будуччині та, між іншим, виснити питання про те, чи істнує конкуренція між сільсько-господарською продукцією заходу республики (Чехи, Морава, Шлеськ) з її сходом (Словаччина та Підкарпаття). Автор надає велике значіння сільсько-господарській техніці, але його головне завдання полягає в тому, щоби висвітлити питання з точки погляду сільсько-господарської економіки та аграрної політики. Праця ця заснована на найновіших статистичних даних та дослідах наукових установ, праці яких автор вистудіював за час багатьох років. При написанні цієї праці були використані, між іншим, досліди Наукового Інституту Аграрної Політики, що працює при Чехословацькій Академії, та, особливо, монографії д-ра Горака й д-ра Лома щодо економічних районів Чехословаччини, й д-ра Лома „Про колибання видатків у хліборобстві“.

Головне завдання праці д-ра Райха — встановити сприятливі та практично здійснимі директиви для забезпечення можливости кермувати хліборобством у будуччині для того, щоби забезпечити йому в країні відповідне положення. Ця книга, яку д-р Годжа, теперішній міністер хліборобства в Чехословаччині, визнав дуже корисною для всього народнього господарства Чехословаччини, заслуговує, на наш погляд, на увагу ширших кол, що близько стоять до сільського господарства.

У своїй книзі автор передовсім спиняється на природних умовинах хліборобства Чехословаччини та ділить усю територію республики на чотири райони: цукробуряковий, культури хлібів, культури хлібів та бараболі та, нарешті, продукції кормів. Автор аналізує далі економічні умовини орґанізації хліборобства. Він наводить дуже цікаві дані дотично умовин та вартости транспорту сільсько-господарських продуктів; дає цілу низку таблиць, що малюють історію та сучасне положення вжитку електричної енерґії на селі, та виконання ріжних меліоративних праць. Він зупиняється на проведенні в Чехословаччині земельної реформи та особливо підкреслює факт, що має неабияке відношення до орґанізації хліборобства, а саме, що в Чехословаччині земля є майже виключно у володінні дрібних хліборобів: на 1.649.604 сільських господарств 86.8 прц. припадає на господарства менші ніж 10 гектарів кожне; до таких господарств належить, за останніми даними, 43 прц. усієї здатної до оборблення землі. Найбільші господарства, що перевищують 100 гектарів, складають 25.2 прц. оброблюваної земельної власности на Словаччині та всього 7 прц. на Мораві та Шлеську. Господарства розміром менші ніж 1 гектар найбільше розповсюджені на Мораві та Шлеську (37 прц.) Не буде зайвим, коли тут згадаємо, що на 14.7 міліонів усього населення Чехословаччини в році 1930. сільське населення перевищувало 34.64 прц.

Автор аналізує далі умовини формування цін на продукти сільського господарства та відмічає, що часто-густо видатки продукції у Чехословаччині перевищують ціни, які господарство отримує за свої вироби. Автор зупиняється далі на приватно-господарській орґанізації хліборобської продукції та на відношеннях, що істнують між культурами ріжних частин республики. На Сході республики здібних до оброблення земель є менше, ніж на Заході, та багато лук і пасовиськ; на заході площа управних піль значно зменшується, засіви хлібів збільшуються, а паші — зменшуються. Крім того за останні роки помічається перехід від вищих культур до нижчих; від інтензивних систем до екстензивних. Уживання хемічних погноїв за останні роки впало з 735.000 тон у році 1929 аж на 400.000 тон у році 1933. Вживання машин також зменшилося та, наприклад господарств, що вживають тракторів, тепер є всього 0.3 прц.

Відтак автор подає обширний та аналітичний розбір ріжних експльоатацій земель та наводить цінні дані щодо продукції рослин, звірят та умовин їх збуту. Середня врожайність хлібів складає у Чехословаччині на 1 гектар біля 20 квінталів. Подібно зупиняється також автор на питаннях дотично сільсько-господарської промисловости та вимогах окремих її галузей (продукція борошна, солоду, алькоголю, пива, цукру то-що). Автор подає також синтезу баз та джерел розвитку хліборобства в Чехословаччині. Він докладно говорить про важніші елементи орґанізації хліборобства в Чехословаччині; про аґрономічні досліди; про успіхи сільсько-господарської освіти в республиці; про важну ролю сільсько-господарської кооперації, яка за останні роки виявила значний розвиток. Далі автор подає аналізу розвитку врожайности земель у Чехословаччині; вказує, що середня продукції ростин на 1 гектар за 14 років після світової війни складає біля 110 прц. середньої їх продукції в сучасній Мадярщині. Загальная продукція сільсько-господарських виробів у Чехословаччині в році 1932., порівнюючи з роком 1920, збільшилася — хлібів на 2.7 міліонів квінталів, паші — на 1 міліон квінталів, та ріжних ростин (бараболя, буряк та інше) — на 0.5 міліонів квінталів. Вартість річної продукції сільсько-господарських виробів Чехословаччини може бути означена для року 1932, на основі гуртових цін, на 20 міліярдів чехословацьких корон (Кч), при чому з цієї суми продуцентам приходить від 15 до 16 міліярдів Кч.

Цікаві висновки, до яких автор приходить у питанні, чи істнує в царині сільського господарства конкуренція між двома частинами республики: заходом та сходом. У відношенні до цілої низки продуктів (пшениця, кукурудза, тютюн, вино, молошні продукти, рогата худоба та інше) помічається взаємне доповнення невистарчаючих продуктів одної частини країни другою. Щож торкається інших продуктів (жито, овес, цукор, пиво та інше), то у відношенні їх між заходом і сходом республики, як загальне правило, жадної конкуренції нема. Є тільки два продукти дотично яких конкуренція виявляється дуже помітно — це ячмінь та дерево. Таким чином, автор настоює на тому, що схід та захід Чехословаччини у хліборобстві не конкурують один з другим, але економічно один другого доповнюють.

Що торкається кризи в хліборобстві, то автор приєднується до думки д-ра Годжі, який добачує головні її причини у свободі продукції та свободі конкуренції, — цих до останнього часу основних елементів орґанізації хліборобства у всіх кульелементів орґанізації хліборобства у всіх культурних країнах. В усуненні цих свобід, у переході до кермованого народнього господарства та, як його наслідок, у стабілізації цін на сільсько-господарські вироби, полягають умовини кращої будуччини і надії на те, що періодичні кризи будуть цілком усунені.

Обговорювана книга має досить докладні підсумки у французькій та німецькій мові і повну бібліографію в питаннях, що тісно звязані з виборченням сільсько-господарської політики й орґанізації чехословацького хліборобства. Крім того, у ній подано теж спис згаданих у праці теоретиків (та практиків) питання з вказівкою дотичних сторінок, та детально складений предметний вказівковий реєстр.

Ось у загальних рисах обсяг розглянeної нами капітальної праці д-ра Райха в питанні щодо орґанізації хліборобства у Чехословаччині. Висновки автора льоґічно виходять із фактів дійсности, що основані на безсумнівних статистичних даних. Але, мабуть, не всі висновки знайдуть загальне признання. Можливо, що не всі погодяться з автором у питаннях щодо пляну дальшого відродження сільського господарства у Чехословаччині; можуть бути розходження в питанні щодо істоти принципу „економі[illegible] дір[illegible]“; мо-

*) Dr. Ing. Reich Zaklady organisace zemedelstvi Ceskoslovenske Republiky. Praha, 1934. S. 800 90 Kc

жуть подавати доказ проти поширення монополів; може бути висловлена думка, що деяка конкуренція між заходом і сходом у царині хліборобства в Чехословаччині істнує. Але мусимо признати, що праця д-ра Райха представляє собою немов енцикльопедію хліборобства Чехословаччини та містить багатий матеріял, що торкається не тільки історії й організації сільського господарства, але й сучасного його положення та виглядів на будуччину.

Ось чому ми схиляємося добачувати у вище згаданій, всеми коротко обговореній, праці поважний вклад у літературу про організацію хліборобства взагалі.

Проф. С. Бородаєвський.

—o—

НОВИНКИ

— **Футра, всілякого рода, найвибагливіші, поручає Юліян Глушівський. пл. Капітульна 3. І. п. Телефон 254-46.** 10 17—?

— **Большевицький обеліск.** Із Києва повідомляють, що управа міста оголосила конкурс на проект великого обеліска з нагоди покинення Києва польськими військами. В конкурсі візьмуть участь найвизначніші мистці й різьбарі радянської України.

— **Пожежі.** З причини злої будови комина повстала пожежа в Черниці (гм. Суховоля) на спільнім господарстві Тонни Кнобель і Целі Сіглер. Згоріли всі забудовання. Шкоди є на 7.000 зол. — З тої самої причини повстала теж пожежа в Паньківцях. Згоріли забудовання Михайла Зьомби вартости 400 зол. — В гром. Суховоля з невияснених причин погоріли господарства Йосифа Олендра в селі Накваші, вартости 230 зол. і Конст. Микити в селі Суховоля вартости 850 зол.

— **Смерть на трибах молотільні.** 4-літня дівчинка Меланя Чорняк з Тетиковець (Брідщина) граючись біля чинного машин. керату, через неосторожність попала на трансмісійний пас і згинула роздавлена на трибах молотільні.

— **Львівська хроніка.** При вул. Сонішній 31. напився лізолю 50-літній інвалід Гершон Ек. Забрали його до шпиталю. — При вул. Мартина 23. жінка монтера Софія Квасова поранила тяжко сокирою свою сусідку прачку Борисову, тому що Борисова звернула Квасовій увагу, що її дитина скинула зі шнура її білля. Борисову забрали до шпиталю, Квасову арештували. — До хати підстаршини поліції Романішина при вул. Городецькій 97. вломилися злодії. Одного з них Карла Ставарського, що втікав із добичею, придержано в Алеї Фоша. Він показався на вулиці та кричав, що його бють. При цьому окровавився. — На вул. Пелчинській авто наїхало на 5-літнього Вол. Пришляка та поранило його в голову. Забрали його до шпиталю. — При вул. Академічній 18. напився отруї фотограф Микола Ґізер. Перевезли його до шпиталю. — На Сигнівці підрізав собі жили на руці 37-літній Ів. Ґаврон, бо підозрівав, що жінка зраджує його. — На вул. Білогорській ч. 70 на Левандівці повісився на краватці на кільчастому дроті около 30-літній мужчина. — При вул. Огородничій 17. в кухні працювала наймичка Анеля Пецер до год. 2.30 в ночі; сторож дому думав, що там злодії, тому візвав поліцая. Наймичка вискочила з балькону І. пов. та поранилася, бо думала, що то вломник.

— **Боротьба з радіом.** Париська поліція зорганізувала окремі відділи поліції що має наглядати за тим, щоб мешканці міста не робили гомону радіовими апаратами, які перемінюють місто у пекло.

— **Заборона для турецьких жінок-урядовців.** Міністерство справедливости в Анкарі видало розпорядок, щоб жінки на державній службі одягались по змозі скромно, головно на чорно і щоб не вживали шмінок. Усі ті, що пудруються, ондулюються, продовжують брови, красять уста або навіть роблять манікуру втратять посаду.

— **За 10 центів зі Ню-Йорку до Франції.** Коли „Нормандія" вернулась з Ню-Йорку до Гавру, привезла вона між 1335 пасажирами 14-літню дівчинку Джонан Дейлі, яка їхала „зайцем". У Ню-Йорку війшла вона на корабель як тисячі інших заплативши 10 центів за оглядини його; але свідомо заховалась у якомусь кутку, бо рішила поїхати до Франції. Щойно на повнім морі призналась капітанові, що не має білету. Своєю поведінкою зєднала вона собі загальну симпатію; всі гостили її та давали їй дарунки. Радіотелеграма повідомила її батьків, де вона і батьки будуть приневолені після її повороту заплатити за її білет 200 долярів. Але дівчинка захоплена, що за 10 центів зробила чудову подорож і танцювала з офіцирами на чердаку корабля. Французька преса й американська помістила її фотографію.

— **100 тисяч китайців згинуло підчас повені.** Офіційний комунікат китайського уряду каже, що підчас великої повені ріки Янґ-Тсе-Кіянґ згинуло 100 тис. мешканців. 14 міліонів людей залишилось без даху над головою. Повінь змила цілі села і містечка, з яких нема ні сліду. Шкоди обчислюють на пів міліона долярів.

—o—

ДИВОГЛЯДИ.

ЩО ЗНАЮТЬ УЧИТЕЛІ ҐЕОҐРАФІЇ З ҐЕОҐРАФІЇ.

З совітського органу „За Комуністичну Просвіту" з 2. серпня наводимо дослівно таку новинку: „У Таганрогськім районі рішили перевірити, чи вчителі підготовлені добре до навчання ґеоґрафії, предмету, на який казала шкільна влада звернути більшу увагу. Зробили іспит для вчителів і почали ставити їм запити:

— Що це таке Японія?

— Материк.

— Скажіть щось про Індію.

— Ясно... вона находиться в Африці.

— Чому ви думаєте, що в Африці?

— Гаряча країна. Нею володіє Японія. Люди там чорношкірі.

Про Волгу казали:

— Вливається вона до Аральського моря.

На заміти, чому вчителі бодай не підготовились до іспиту, частина з них відповіла щиро:

— Примушують нас працювати в канцеляріях сельсовітів і колхозів. Нема зовсім часу доповнювати своє знання і хочби щось читати."

—o—

СПОРТ.

РЕСОВІЯ — УКРАЇНА 5:4 (2:1).

УКРАЇНА: Гуцул, Зелінський, Воробець, Підлісецький, Гошовський, Якимів, Цимбала, Міхльош, Скрегота, Краєвський, Сиротюк. Нещаслива програна України, що грала цілий час дуже амбітно, граці дали зі себе все, що могли, але пех хотів, що деякі з них мимо амбіції не стояли на висоті завдання, а саме мали дуже слабий день. Дуже нервово грав Гуцул на воротах, мав на совісти дві брамки, рівнож не дописав і Зелінський, часто зле уставлявся, а в поєдинках з противниками лише рідко виходив переможцем. Воробець грав добре, але сам один не богато міг зробити, у другій частині при стані 3:1 для Ресовії грав на лівім крилі в нападі. Якимів і обороні, а Сиротюк в помочі. В помочі вповні вдоволив лише Гошовський. Підлісецький незвичайно працьовитий, але грав дуже нервово і подання не все були докладні. Якимів цілком недописав. Напад грав на загал добре, але тактичним промахом було форсувати правого крайника Цимбалу, який мав слабий день, підчас, коли на лівім крилі Сиротюк, чи під кінець Воробець часто були необставлені. Міхльоша добре противник обставляв, Краєвський в полі працює, під воротами тратить голову. Скрегота грає ще дуже обережно. Перебіг гри був дуже цікавий, чорно-червоні вже в 2' добувають перші ворота, зі стрілу Скреготи в 14'. Сиротюк добуває другі ворота, але суддя з невідомих причин їх не признає, чим спешив цілу дружину, в 17 і 39' добувають гості двоє воріт не без вини Гуцула. По зміні в 8' противник стріляє треті ворота. Воробець іде до нападу, Україна переважає і в 12' Краєвський добуває другі ворота, за дві хвилині Ресовія підвищує вислід до 4:2. Ресовія зачинає грати брутально, користаючи з інертности судді. У 26' Міхльош стріляє треті ворота і мимо переваги України противник у 30' добуває пяті ворота. В 35' по гарній комбінації нападу України добуває Міхльош четверті ворота і усталює кінцевий вислід. Всі спроби України добути вирівнюючі ворота не вдаються. Судіював дуже слабо п. Тарчинський. Видців ок. 1000.

ЛІҐОВІ МИСТЕЦТВА.

Львів. Погонь—Рух 4:1 (2:1).

Варшава. Варшавянка—Гарбарня 2:0 (1:0).

Краків. Краковія—Польонія 3:2 (3:0).

Свентохловіце. Леґія—Шлеськ 2:1 (1:1).

МИСТЕЦТВА ОКР. ЛІҐИ.

Львів. Чорні—Гасмонея 3:1 (2:0).

Перемишль. Польонія—Леґія 2:0 (1:0).

Стрий. Погонь(-Стр.)—Погонь І. Б. 5:2 (1:0).

МІЖНАРОДНІ ЗМАГАННЯ.

Познань. Уйпешті (Мад.)—Варта 9:1 (6:1).

Лодь. Гакоаг(Від.)—ЛКС 2:0 (1:0).

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10